

CALOŚĆ (187) *sb f*

a oraz o jasne (w tym w a 5 r. błędne znakowanie).

sg N całość (10). ◇ G całości (10). ◇ D całości (2). ◇ A całość (23). ◇ L całości (142).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XIX w.

1. *Zupełność, kompletność, nieograniczoność, wszystko, ogół, całośćkształt; totum Mącz, Cn; integritas Cn* (24) : rofkazalyfczye tho wżitko naczałołczy zebracz y zebrawłzi tho themv Czavłłowi nałchemv Wrancze podacz. *LibLeg* 11/141v; Synechdoche [...] Figura grammatica cum a toto pars vel a parte totum intelligitur, Gdy tylko część kładziemy á wżitkę całość rozumiemy/ albo zaś wżitkę całość kładziemy á część tylko rozumiemy. *Mącz* 437a; A w tym iako wędá bołtwo zátáione/ nie tylko całość człowieczeństwa [...] przez zmartwychwłtanie przywróciło *CzechEp* 149, 150; ábyfmy Ziemię Podláfka/ która przed przełzłemi czáfy zupełnym á całym Prawem do Korony Polłkiéy záfwe należała/ téyże Koronie/ to iefł Krółéłtwu Polłkiému przywrócili/ á w iéy piérwość y całość wczépili. *SarnStat* 1037; y íiebie Krółéłtwu y Koronie iako część do íwéy całości ziednoczyli *SarnStat* 1053, 1037, 1057 [2 r.], 1186 [2 r.].

Szereg: »(tak) w całości albo (i, jako) w części(ach)« (8): któryby przeciwko náłzému poítánowieniu w całości/ albo w części wyłtąpił *SarnStat* 52; który przerzeczony íkarb Zup ták w całości/ iako w częściách [*in capite et in membris JanStat* 33]/ y wżyłtkich dochodách porządnie roípráwił *SarnStat* 369, 163, 382, 948, 979, 1040, 1042.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (12): Iakoż te⁸⁰ znak iefł w kropiach wodi ktore okrágłe widamy, á to dla tego íż też woda w czałołci íwego żywiołu okrágła iefł *GlabGad* B8v; *BielKron* 254v; tego nawięcey [!] pilnowáli/ iákoby woyłko główne w całości iako máćicá stało w ípráwie íwey nie porułzone *BielSpr* 14v, 15v. *Cf Szereg*.

2. *Nieuszkodzenie, nienaruszalność, niepodzielność, trwałość, zachowanie, znajdowanie się w stanie nienaruszonym, bez uszczerbku; incolumitas, integritas, salus Cn* (159) : Bo w éyele ine myeyłce ma głowá/ ine plecy/ żywot/ ręce/ nogi/ pálce/ inákłly też ípofołb/ inłłá ípráwę/ nye ku íwemu tylko włáfłnemu pożytkowi/ ále ku potrzebye y záchowányu całołci wślyłtkyego cyála fluząca. *KromRozm III* F6v; *Instauro* [...] Nápráwiam/ odnawiam/ku całołcy przíwrácam. *Mącz* 171b; [*ciała ludzkie*] yuż w proch obrocone/ flowem w íkrzeíć/ y do prawđziwey mocy/ władzey/ całości/ doíkonáley przywieś/ ták iákíe teras íą. *BiałKaz* E2v; á záfíe/ iefłli która rzecz z onych trzech ma w íobie iákíe wblízenie/ tedy też Rzeczypoípolitey ná íey zacności y całości wiele íchodzić muśi. *ModrzBaz* 4v; gdy ich [*artykułów wiary*] całość/ pewnoś/ dawnoś/ włtáwicznoś/ wedla íwey káždy dumy kierowác/ albo ráczey ízpoćic poczęli *ReszPrz* 91; abysmy iako nairządniey, do wśyłtkiego czego potrzebui R. P: y całosc íey przystepowac zawsze mogli *ActReg* 137, 75; żeby kárnoś Zołnirłka przez cie zgwałcona thwoim karániem w całość íwą byłá wpráwiona. *Phil* E, N4; *LatHar* 38; Wáruiąc w tych wśyłtkich ártykułách całość y wážnoś Conítutuciiéy wysłzéy miánowánéy *SarnStat* 437; Y teraz gdy ízłó o poípolitá wolnoś/ o práwá/ y o całość Rzeczypo. *SarnStat* 1051, 1068, 1086; *GrabPospR* K2; A iakoż tu całość poípolitego dobrá dlúgo íie zołtác może *PowodPr* 74, 63, 77, 81 [2 r.]; *VotSzl* A2, B3v; áby íię w ípráwiedliwości/ y w pożytkách poípolitych/ y w dochowániu całości Rzeczypoí: nie pochybíłó. *SkarKazSej* 699b.

W charakterystycznych połączeniach: *całość korony, kościoła* (2), *ojczyzny, pokoju* (2), *rzeczypospolitej* (6); *całość kościelna*.

Zwroty: »w całości, całość (za-, do-)chow(yw)ać; w całości (za-, do-)chowan(y); zachowanie« [szyk zmienny] (36 : 2; 16 : 4): a ych odzyenye przełz czterdzyefzczy lath wczalołzczy zachouacz mógł *PatKaz I* 14; *LibLeg* 7/9v; á nádzieiá moiá o wybáwieniu twoiem wcałóci myłl moię záchowa. *RejPs* 101v; tám łnadź lepyey w całóci y dołtoyeńftwye łwym záchowaná yeft ewángelia/ to yeft/ náuká Kryftułowá. *KromRozm I* E3v, E4, N; *MurzNT* 21; *KromRozm II* v2; *Diar* 53; *LubPs* I2; *KrowObr* 23; *LeszczRzecz* A3v; ále Rzeczpołpolita y połpolftwo iey/ ktożkolwiek iey dobrze czyni y w całości záchowywa iá/ tego łobie godnym być zowie *OrzRozm* P2v; áby ich role álbo zboża w całości były záchowany. *BielKron* 57; wźkázke Sárázeni grob Páńłki w całości chowáli dla pielgrzymow *BielKron* 178, 57, 227v, 377, 401; *RejAp* CC2, 89; *RejPos* 355; iełliby ludzie wierni Swiátość [!] Małżeńłką poználi/ y w całości iá chowáli *KuczbKat* 250, 325, 435; á wolności y práwá ich w całości záchowác *RejZwierc* 44v, 195; dochowáli by nam iefzcze byli do te⁸⁰ czáfu w całości Monárchiey łwoiey Rzymłkiey bes wátpienia *BielSpr* 11, b4v; *CzechRozm* 82v; Abowiem Rzeczpołpolita niemoże inłzym łpofobe^m wcałóci być záchowána [*conservari*]/ iedno záchowanie^m wiáry nietylko obywatelo^m ábo prziiáciołom/ ále y nieprzyiáciołom^m. *ModrzBaz* 21v, 4 [2 r.], 5, [16], 22v, [41]v (16); *CzechEp* 27; A ktorem łpofobem Rzeczpołpolita roście/ tym že teź záchowywa całość łwoię. *GórnRozm* Mv; *Phil* B2, L, P; Powtóré, w całości Rzeczypołpolitéy *corpus* dochowác. *SarnStat* 2, 1180; *SkarKaz*)(2v [2 r.], 116a; *VotSzl* A2v; *SkarKazSej* 688a.

»w całości stać« [szyk zmienny] (6): A kto mię ma ná báczności/ Stoi iego rzecź w całości *BielKom* E5v; *BielKron* 77v; Y łtałá thá łławna koroná długo w całości łwoiey *RejZwierc* 187; y miáfto w całości łtało *RejZwierc* 199v; *ModrzBaz* 18v, 19v.

»w całości trwać« (3): A dla tego teź rzadko się w Polłzce tráfi taki dom/ ktoryby przez trzydzieści lat w całości trwał [*quae intervallo triginta annorum durent*] *ModrzBaz* 35v; *KochPs* 152; *StryjKron* 567.

»w całości (z)osta(wowa)ć (*a. zostawić, a. zostawać*)« [szyk zmienny] (9): włłakoź ołtanie w tzałołtziy iey czyłtota dziewiczá. *OpecŻyw* 7; iżeby przedłye chleb y wino w całóci łwey támże zołtawáło. *KromRozm I* G3; będzieli ciáło zdrowe/ y głowá w łwey całóci zołtanie. *LeszczRzecz* A5v; *BielKron* 195; *RejAp* 67v; *RejZwierc* 248v; Ogládaymy łie ná przyłzłe rzeczy/ á zostawmy Cárthago w całości *BielSpr* 38v; *ModrzBaz* 4v; *Phil* E4.

Wyrażenie: »całość serca« (1): áby vprzeymość y całość łercá miedzy łobá záchowáli *SkarKaz*)(2v.

Szeregi: »całość i bezpieczeństwo« (1): á godzienby/ áby włzyłtki rzeczypołpolité/ którękolwiek całość y bezpieczeństwo łwé miłuiá/ tego práwá przeciwo niemu vżyli *KochWr* 22.

»jedność i całość« (1): Nie podlełzym/ práwi męczennikiem ieft/ kto iedności y całóci Kościółá Bożego nie rozrywa/ iáko ten co báłwanom ofiar nie oddawa. *ReszPrz* 110.

»zdrowie i całość« [szyk 4 : 1] (5): Wolność zdrowiu y całóci Rzeczypołpolitey dogadzac ma/ nie tey/ ábo owey ołobie. *GórnRozm* B2v, L3v, M3; o ktorey [*ojczyzny*] zdrowiu y całóci/ iáko łtárłzy łynowie iey/ pilnie y łerdecznie rádźic iefteście W. M. powinni. *VotSzl* A2v; *SkarKazSej* 695b.

»zupełność i całość« [szyk 2 : 1] (3): Byłmy niezliczone dobre vczynki czynili/ tedy przedfię nie mniefy karani będziefm/ iedno iako oni/ ktorzy ciālo iegō tārǵali/ gdybychmy zupełność y całość kościelnā rozrywali. *SkarJedn* 5; *SkarŻyw* 92; *Phil* P.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (92): *OpecŻyw* 17v; zebi tho fprawywfichi do nas poddanich ye⁸⁰ Cz. m. wczalofczy prziniofl y nam tho pooddawal. *LibLeg* 11/107 v, 11/91v [3 r.]; Y coć do fprawiedliwofci/ Gdy iefł naczynie w całości *BielKom* F2v; Ale kto trwa we mnie cirpliwofci/ Ten zāwzdy ma fwoię rzecz w całości. *BielKom* F8; *KrowObr* 151; fnađzby był kāzdy z nich lepiefy w fwym pāńftwie ftāl/ y Rzeczpołpolitā w całości fprawował. *BielKron* 162v, 258; Sartatecta, Połpolite budowanief ktōre naymuyā tym fpofobem āby zās w całości budowanief y dāch oddano. *Mqcz* 368b; *StryjWjaz* C2; Co winne rodzicom/ co fāfiādom/ [...] ktorym fpofobem towarzystwo z ludźmi y zgodę w całości zātrzymāć *ModrzBaz* 11; *KochTr* 10; Stātkow fzkutnych ciēsielkfkich doyrzreć/ āby zāwzfe w całości były. *GostGosp* 100; *SarnStat* 1004; *CzahTr* G; *SkarKazSej* 667a. Cf *Zwroty*.

a. O zdrowiu, życiu (31) :

Zwroty: »uść, przyść, iść, wyniść w całości« [szyk zmienny] (3 : 1 : 1 : 1): Dowiedzyał fie Saul/ obległ w miefcie Dawidā/ āle s poradā Bożā wyzedł z miāftā z ludem fwym w całości. *BielKron* 66v, 202v, 312v, 396, 407v, 416.

»wrocief się w całości (do domu)« (4): *BielKron* 371, 424v; A gdy nie vznał zgody ni żadney miłofci/ Dobry fprawy wrocief fię do fwoich w całości. *CzahTr* E.

»zachowāć, zachowan, zachowanie w całości« [szyk zmienny] (6 : 1 : 1): *KromRozm* III G; ābyfmy około zāchowānia zdrowia fwego w całości wolności żon/ tākież y dzyeci nāfzych co dobrego vradzili *BielKron* 392 v, 90v, 91v, 163, 370; Iż iefłh Pan Bog moy czo będzye woiował zā mię/ ā iefłize fie mu podobam zāchowāć mię w czālości nā mieyfcu moim. *RejZwierc* 265; *BielSpr* 54v.

»w całości zostać« (2): gdy przyfzli/ kazano im bronny podāć iefli chcā w całości zoftāć *BielKron* 313v, 54v.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (31): abi on dał dobrowolnā droge zenye y finom nāfzim abi bili przepvczeny wczalofczy do nas *LibLeg* 10/63v, 11/66 [3 r.], 91 [2 r.]; ā iako tu nā moief przyrzeczenie w całości przyiechał/ tymże go obycziāiem odfyłam wezdrowiu do domu *BielKron* 197; ā zābawiałgo āzby Bāllāban z wielkim wojfkiem Tureckim przyciāgnāł w całości do Albāniefy *BielKron* 255, 227v, 245v, 316v, 460. Cf *Zwroty*.

b. Dziewictwo, niewinność, czystość seksualna (2) :

Zwrot: »całość zachowywāć, w całości zachowywan« (1 : 1): *KwiatKsiāż* C4v; Sā znimi y niewiāfty do tākiegołz ćwiczenia przyuczone: miefdy ktorymi wiele fię ich iufz wdziejwictwie z ftārzāło: całość czyłftego ciāłā niezprzymufzenia/ āle znabożeńftwā zāchowuiāć *SkarŻyw* 362.

Szereg: »całość to jest czystość« (1): Ma być tedy niemāła piecza mianā/ iżebi młōdzieńci z iako nadłuzey w całości/ to iefł/ w czyłftości zāchowiwāni byli. *KwiatKsiāż* C4v.

Wyrażenie przyimkowe: »w całości« (1): *KwiatKsiāż* C4v cf *Szereg*.

*** *Bez wystarczājcego kontekstu* (4) : *Integritas* [...] *Zupełność*/ *całość* *Mqcz* 172a; *Soliditas* [...] *Cāłość*/ *zupełność*. *Mqcz* 399d; *Integritas* – *Szczerosc*, *czālosc*. *Calep* 547b; *Soliditas* – *Czālofcz*, *mocz*, *vgruntowanie*. *Calep* 989b.

Synonimy: **1.** ogół, wszystko, zupełność; **2.** bezpieczeństwo, bezpieczeńność, nienaruszenie, nienaruszność, nieuszkodzenie, trwałość; **b.** czystość, dziewictwo.

Cf CAŁKOWITOŚĆ, NIECAŁOŚĆ

FP